

هنرمند طراح فرهنگ عمومی

آنچه در پی می‌آید سخنرانی مهندس ابوالقاسم خوشرو معاون امور هنری وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در «نخستین گردهم‌آیی بررسی نمایش در ایران» (۲۵/۱۰/۷۴) است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

بسم الله الرحمن الرحيم

ساختن میهن اسلامی، بر مبنای ارزش‌های اسلامی، باید از مشارکت طراحان فرهنگ عمومی، یعنی هنرمندان، بهره‌جست. در این میان هنر زنده نمایش با تأثیرگذاری مستقیم بر احساس و شعور مخاطب، بهترین واسطه اصلاح ساختار فرهنگ عمومی است. خوشبختانه میراث ادبی ما سرشار از قابلیت‌های نمایشی، منبع عظیمی است برای پرورش دل و جان مردم مشتاق. بی‌تردید فرهنگ مکتوب ما محل تجلی فرهنگ ناب اسلامی نیز هست. به همین دلیل هنرمندان نشأت‌یافته از آن، به‌طور مستقیم به سرچشمه زلال و جوشان معارف دینی دست می‌یابند. شما هنرمندان

حلول ماه مبارک رمضان ماه نزول رحمت و انعام خجسته دهه فجر را به همه حضار گرامی تبریک و تهنیت عرض می‌کنم و صمیمانه خیرمقدم می‌گویم. یاد نام بزرگ‌مرد سرنوشت‌ساز تاریخ، حضرت امام قدس سره الشریف و نیز خاطره تمامی شهدای گرانقدر انقلاب شکوهمند اسلامی را گرامی می‌داریم و برای همه آن سفرکردگان علو درجات مسئلت نموده و با درود به مقام معظم رهبری سخنان خود را آغاز می‌کنم. هنرمندان به‌دلیل نقشی که در شکل‌دهی افکار عمومی دارند از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. اینان با آثار هنری خود سایر شئون اجتماعی را متأثر می‌کنند. بنابراین برای

عرصه نمایش، مریبانی هستید واجد زبانی گویا و نافذ. پیام شما را به گوش دل می‌شنوند. بنابراین باید با تکیه بر فرهنگ خودی برای به‌وجود آوردن آثار ارزشمند و ماندگار و هدیه آن به خانواده بشری تشریک‌مساعی کنید. با برگزاری این گردهم‌آیی باشکوه، چهاردهمین جشنواره سراسری تئاتر فجر را آغاز می‌کنیم. جشنواره‌ای که اگر نبود مساعی هنرمندان، مدیران و کارکنانی که در طول سال ۷۴ به نحوی در جشنواره‌های استانی، منطقه‌ای و سراسری فجر فعالیت داشته‌اند، امکان تحقق آن وجود نداشت. در شرایط کنونی مشارکت بیش‌تر مدیران کل استانی برای فراهم آوردن تسهیلات، و هم‌دلی با اصحاب فرهنگ و هنر در برگزاری جشنواره‌های استانی، منطقه‌ای و حیات پویای تئاتر کشور، ضروری است. امسال شاهد آثار متعددی ملهم از فرهنگ بومی و با تکیه بر ارزش‌های اسلامی در این جشنواره خواهیم بود. امید آن داریم که در سال‌های آتی شاهد توسعه بیش‌تر آثاری از این دست باشیم. دستیابی به تئاتری با هویت ملی و نیز رشد تئاتر شهرستان‌ها، مستلزم توجه جدی به تئاتر حرفه‌ای است و این نوع از تئاتر پا نمی‌گیرد، مگر آن‌که گروه‌های ثابت نمایشی تشکیل شود و سالن‌های نمایش در اختیار این گروه‌ها قرار گیرد. سال آتی را سال توجه جدی به نمایش‌های بومی و ملی و مذهبی می‌دانیم و در پرتو تشکیل گروه‌های حرفه‌ای چشم‌انداز آینده هنرمندان تئاتر وضع روشن‌تری به خود خواهد گرفت.

تئاتر و هنر نمایش ابزاری ارتباطی است: زنده، مستقیم و رودررو. هنر تئاتر نمایش‌دهنده هیجان‌ها، کشمکش‌ها و بحران‌های زندگی انسانی و تحلیل آنها است. از دیرزمان تزکیه نفس و تلطیف احساسات بشری و اعتلای انسانیت به‌عنوان هدف نمایش مطرح بوده است. تئاتر اقتصادی‌ترین و ظریف‌ترین شیوه بیان اندیشه و انتقال احساس بوده و لذا از همه هنرها به حقیقت نزدیک‌تر است. تئاتر به دلیل زنده‌بودن،

بی‌واسطه‌بودن و عینیت، نوع ممتاز «شبه‌سازی از واقعیت» به‌شمار می‌رود. تئاتر هنری فرهنگی است زیرا بر فرهنگ جامعه تکیه دارد و اشاعه‌دهنده این فرهنگ است. از طرفی تئاتر مؤثرترین وسیله تبلیغی است. یعنی جاذبه آن برای تماشاگر و قدرت فوق‌العاده آن تأثیری عمیق و ماندگار برجای می‌گذارد. بنابراین تمام اهداف تبلیغ اعم از امور مذهبی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی می‌تواند در چارچوب تئاتر عرضه شود. هنر نمایش ریشه در دین داشته و در ایران نمونه بارز آن تعزیه است که هنوز از استحکام و قدرت برخوردار است. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های نمایش قابلیت آن در امر آموزش بوده و تأثیر آن در امر سوادآموزی، تربیت و پرورش و تهذیب اخلاق به اثبات رسیده است. هنر نمایش یکی از وسایل برجاذبه برای پُرکردن اوقات فراغت افراد جامعه، به‌خصوص جوانان و نوجوانان بوده و به دلیل اهمیت آن امروزه جایگاه ویژه‌ای در میان سایر رشته‌های علوم انسانی کسب کرده است.

تحقق انقلاب شکوهمند اسلامی در ایران نقطه عطفی در تاریخ نمایش در کشورمان محسوب می‌گردد. پیش از انقلاب اسلامی تئاتر در انحصار گروه خواص بود و مشخصه‌های ذیل را داشت:

- تعارض با دین (چه در شکل ترویج فرهنگ غرب و چه در شکل ترویج مارکسیسم). لازم به ذکر است که با تحقق انقلاب اسلامی غرب‌زده‌ها به سرعت صحنه را ترک کردند و عده زیادی از آنها به خارج از کشور گریختند. اما مارکسیست‌ها تا مدتی صحنه را در اختیار داشتند و صحنه برایشان امکانی برای فعالیت سیاسی بود. با غیرقانونی شدن حزب توده و نهایتاً با فروپاشی شوروی سابق صحنه به کل از افراد مذکور پاک شد.
- بیگانگی با مردم. در رژیم گذشته عده‌ای تکنوکرات و وابسته به دربار، تئاتر را در تیول خود

داشتند و علی‌رغم پرداختن به مسائل انتقادی (تا خط قرمز اهانت به خاندان سلطنت) و علی‌رغم تظاهر به فرهنگ قومی، به ترویج فرهنگ شاهنشاهی و ایجاد تصویری خرافاتی از مذهب می‌پرداختند.

– حرکت به سمت تئاتر عبث‌نما (تئاتر پوچی) تحت پوشش تئاتر پیشرو.
– تکیه بر متون خارجی

انقلاب اسلامی ژشد این مشخصه‌های منفی را متوقف کرد و توجه خود را به اهداف ذیل در عرصه تئاتر معطوف داشت:

– توجه به فرهنگ عمومی، باورها و اعتقادات و مقدسات مردم.
– تکیه بر فرهنگ دینی و ملی.
– استفاده صحیح از تئاتر به‌عنوان وسیله ارزش توسعه فرهنگ و هنر.
– طرح و دفاع از ارزش‌های مذهبی در صحنه تئاتر.

وجوه امتیاز تئاتر بعد از انقلاب از تئاتر قبل از انقلاب موارد ذیل است:

– ترک هویت متعارض با دین. تطابق با سیاست‌ها و موازین فرهنگی انقلاب اسلامی.
– تقرب به مردم و همسویی با فرهنگ عمومی (پس از انقلاب افراد متعهد و متدین که در مساجد و سایر اماکن مذهبی بطور غیرحرفه‌ای به هنر نمایش علاقه‌مند بودند، با برپایی جشنواره‌های استانی و منطقه‌ای بطور جدی بر صحنه حضور یافتند و در این عرصه رشد کردند و بالیدند. هم‌زمان عده‌ای در این رشته از دانشکده‌های هنری فارغ‌التحصیل شده و جذب تئاتر کشور شدند که خود موجب تقویت این هنر گردید.

– رشد قابل قبول اجراهای ایرانی.
– تأمین سلامت عمومی نمایش‌ها و تماشاخانه‌ها.
– راه‌یابی مضامین جدید به متون نمایشی.

اما تئاتر ما کمبودهایی نیز دارد که اهم آن عبارتند از:

– پژوهش و آموزش
– حمایت جدی دولت
– سالن و فضای مناسب جهت اجرا و تمرین
– عدم مشارکت وزارتخانه‌ها و نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی و مردم در گسترش تئاتر کشور

– وضع اقتصادی نامطلوب کارمندان هنرهای نمایشی

علاوه بر موارد فوق، حساسیت بعضی هنرمندان تئاتر نسبت به یکدیگر و نیز ایجاد رابطه مرید و مرادی و همین‌طور دخالت دادن این امر در کارهای جاری همواره مشکل‌آفرین بوده است.

برای رفع کاستی‌های تئاتر کشور پیشنهادهای ذیل مشتمل به نظر می‌رسد:

– حمایت مادی و معنوی از هنرمندان تئاتر کشور (حمایت‌های قانونی نظیر بیمه و فراهم‌آوردن سایر تسهیلات و سهم‌ساختن آنها در سود حاصل از تلاششان).
– قرارداد سالن‌های موجود کشور در اختیار بخش هنری (بیشتر این سالن‌ها در اختیار بخش‌های دولتی غیرفرهنگی است و در طول سال تعطیل است).
– حمایت جدی دولت از تئاتر کشور (تئاتر در شرایط تعدیل اقتصادی نیاز به حمایت بیشتر دارد).

برای تعمیق و گسترش امر پژوهش و آموزش مبتنی بر فرهنگ دینی و ملی برای دستیابی به غنای محتوا.
- ایجاد ارتباط با مراکز پژوهشی و اجرای تئاتر در سراسر جهان.

- ترجمه و اجرای آثار نمایشی ممتاز جهان به عنوان مکمل برنامه‌های تئاتری کشور.
- فراهم آوردن امکان تکمیل تحصیلات و معلومات تئاتری در خارج از کشور برای هنرمندان تئاتر از طریق اعطای بورس‌های تحصیلی.

به هر حال امیدوارم این گردهم‌آیی خجسته به نتایجی مطلوب برسد و ثمرات درخشانی به بار آورد. از برگزار کنندگان گردهم‌آیی، اساتید، هنرمندان و دانشجویان حاضر در جلسه تشکر می‌کنم و توفیق همه شما را از خداوند متعال خواستارم.
والسلام علیکم و رحمة الله و برکاته

- مشارکت دادن وزارتخانه‌ها، و نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی و مردم در گسترش تئاتر کشور از طریق سرمایه‌گذاری مادی و معنوی.

- گسترش ارتباط سراسری از طریق صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران جهت آموزش همگانی و ارتقاء سطح فرهنگی تئاتری در جامعه و تولید و پخش اجرای آثار برگزیده نمایشی.

- حمایت از تئاتر حرفه‌ای کشور به منظور:
الف - رشد تئاتر غیرحرفه‌ای و نیروهای مستعد و

بالقوة تئاتر

ب - ارتقاء تئاتر ملی در سطح بین‌المللی

پ - امکان تبادلات بین‌المللی

- گسترش آموزش تئاتر از طریق ایجاد و گسترش آموزشگاه‌های آزاد تئاتر در سراسر کشور.

- افزایش همکاری دانشکده‌های هنری با بخش هنری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی